

brezbožnik, da je sveti Duh zapustil tedaj le vnanji ustroj Cerkve in se vselil v notranjost posameznikov, kaplan dokazuje, da tudi te vnanje organizacije Cerkve ni nikdar zapustil. Brezbožnik stoji na stališču, da ima, kakor vsako, tudi to trajanje Cerkve svoj višek, kjer se obrne. V tem je on, pravi, še bolj katoliški, ker hoče, da se vse razvija, da vse umira in napravi tako zopet mesto vsemu. Prav tako mora na ljubo še višjemu katolicizmu tudi ta katolicizem podleči. Kaplan mu tu pokaže, kako se je s tem približal Janezovi apokalipsi, ki prorokuje tudi »malo čredo«. A zanj ni vprašanje končni cilj vsemu nastajanju in nehanju; to mu je popolnost v Bogu!

Kot pomanjkljivost se občuti, da kaplan neposredno na brezbožnikovo razlago nastajačoe in propadajoče kulture itd. ne odgovori. Brezbožnikovo pesimistično gledanje rasti kultur brez dvoma ni v skladu s tipičnim optimizmom katoliške Cerkve, ki gleda tudi rast človeštva kot organizem z določenim svojim življenjskim ciljem. Čeprav so vidni in konkretni organizmi posamezni narodi, vendarle ne smemo spregledati tudi v človeštvu neke rdeče niti duhovnega napredka; seveda je treba gledati to rast z objektivnejšega, brezčasnejšega vidika. Dejstvo take rasti nam potrjujejo že velike osebnosti, duhovni in religiozni ljudje, ki ob tej rasti človeštva sredstveno pospešujejo in usmerjajo povprečno človeštvo v duhovnost in popolnost, bogočlovečnost. Padec v raju te pozitivne rasti človeštva ni zatrl radi prihoda Odrešenika, ki je človeka zopet uravnovesil in ga spravil v sinovsko razmerje z Bogom-Stvarnikom. Zadnje poglavje nosi naslov: Skepsa Cerkve.

Še nekaj splošnih, formalnih pripomb! Kakor trdi avtor v svojem — pet let pred izidom knjige napisanem — predgovoru, da »nastopa v knjigi brezbožnik sam in vprašuje, kakor se mu zljubi«, vendar te svobode med razgovori ne moremo spoznati. Nasprotno, mestoma je naravnost opazno namensko izmikanje v umetni, pedagoški, včasih pravšepavi arhitekturi sledečih si poglavij. Brezbožnik na vrhici svojega vodnika skače dostikrat s psihološko neverjetnostjo poljubno od problema k problemu in njegov vodnik jih tuptam celo presvojevoljno in preenostransko rešuje. V splošnem to ni apologetska borba z vidnim namenom spreobrnitve, kar

pisec že tudi sam v predgovoru poudarja, ampak bolj več ali manj posrečeno pojasnjevanje nekaterih najbistvenejših vprašanj vere z ozirom na sodobno racionalno-materielno miselnost v sredstveni obliki dvogovora. Do izraza pride tu razumsko-sholastična metoda, ki jo hoče pisec prikazati kot najuspešnejšo napram brezbožništvu, a ob poteku razgovorov brezbožnika kljub vsemu ne odvrne od njegovega prvotnega skepticizma in ga ne privede na cilj. Etbin Bojc

Mičun Pavičević: Crnogorske priče. Preštampano iz 2. sv. XXVIII. Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slovena. Jugosl. Akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1952, str. 34.

To je majhna brošura anekdot in pripovedk (57) iz Črne gore, etnografsko folklorističnega značaja, o kateri pa nas pisatelj še izrečno prosi, da bi »brez obzira na klevete, laži in pamflete raznih domišljavih in propalih dijakov, ki so bolni od zavisti in ničemurnosti... radi ljubezni do resnice... prinesli pravično oceno.« Slučajno je nam res poznana borba okoli njegovih »Črnogorskih prič«, ki jih izdaja Akademija (4 zvezki), tako D. Vilovića do nebesno navdušenje ob tem »našem Lotiju, Hamsunu, ki odkriva nove svetove«, kakor tudi nasprotni napad »propalega dijaka« Stedimlje (Skidanje maske, 1952), dolgotrajna anketa v črnogorskih tednikih in revijah, o teh in takih anekdotah (Zapisi, Slobodna misao), protiakcije drugih črnogorskih zbiračev narodnega blaga (Cerović) in končno celo Pavičevićev kot rokopis izdani litografski zagovor in opravičba »Kako su postale moje Crnogorske priče?«, kjer navaja tudi pohvalne ocene inozemskih in domačih avtoritet. Glavna borba v teh, deloma osebnih polemikah gre za nagibe verodostojnosti in pristnosti materiala: ali so anekdote tiskane kot so vzete iz naroda, ali pa so le lit. delo pisatelja samega. Torej stvari, ki jih iz Ljubljane ne moremo kontrolirati in zato ta spor prepuščamo Črnogorcem samim. Ne moremo pa nič zato, če nam ob tej borbi ni jasno, ali imamo posla z znanstveno zbirko folklorističnega značaja, kot izgleda spričo založnice, ali s pripovedkami literarnega značaja kot bi hotel »književnik« Pavičević sam. In to je za pravično oceno osnovna potreba. Pavičević ne

navaja niti kraja, odkod anekdota izvira, niti kdo mu jo je povedal, in zato — razumljivo — pade njih znanstvena vrednost takoj, kakor hitro dvomimo o piščevi verodostojnosti; nasprotno pa pade literarni ugled pisatelja, če je res vse gradivo samo od drugih zbrano in podano, kar se tudi trdi. Če so pa vse te anekdote in pripovedke lit. invencija pisateljeva, potem zbirka nima mesta v izdajah Akademije in je s pisateljem še slabše: kajti anekdote, ki so v večini, so zanimive le po svoji folkloristiki, nikakor pa ne po estetski plati, ki se očituje samo v realistični dikciji. Samo nekaj legend vidim res umetniško močno oblikovanih in te gredo mogoče na račun Pavičevića-umetnika: Isposnik, Priča o Bogumilima, Obrad iz Dola, Zakopanje temelja manastira Moračkog, Bjeli Pavle. Zato tudi ne vemo, kaj bi z lepo pripovedko »Lapa Karimanova« (119), ki bi bila važna za slov. lit. zgodovinarja. Je to motiv dvoboja kot ga poznamo iz narodnih pesmi o Pegamu in Lambergarju, o kraljeviču Marku, iz »Kanjosa Macedonovića« Ljubiše, ali Levstikovega »Martina Krpana«. Radi našega kritičnega gledanja na to zbirko si nismo na jasnem, ali je Pavičević prenesel gornji motiv v črnogorsko pripovedko, ali pa je to pristna narodna črnogorska redakcija poznanega motiva in je nov dokaz, da je Levstik šel ponj na slovanski jug.

In to bi bil za nas en pozitiven primer iz te zbirke.

Tine Debeljak

UMETNOST

Cerkvena dela Mihe Maleša na Hrvatskem

Zadnja priloga današnjega zvezka prinaša štiri reprodukcije po delih, ki jih je tekom lanskega in letošnjega leta izvršil M. Maleš v župnih cerkvah v Cirkveni in Vočinu na Hrvatskem. Ker se bomo k njegovim slikam za vočinsko cerkev, ki predstavlja zanj že drugo naročilo velikega formata in v kateri je letos novembra poslikal šele prvi del, namreč slavolok (skupina Obiskovanja Marijinega je komponirana na temenu slavoloka), vrnili ob dovrstitvi celotnega dela in ker bomo ob tisti priliki spregovorili tudi splošno o pomenu Maleševih cerkvenih slik v okviru modernega religioznega slikar-

stva, naj za danes zadostuje samo kratka beležka o cerkvenih kompozicijah.

Naročilo za Cirkveno je M. M. dobil lani v poznem poletju in sicer kot lastnik tedaj ustanovljene podobarske in restavratorske delavnice. To naročilo je obsegalo, da navedem samo glavno, izdelavo nekaj slikanih oken s figuralnim dekorjem, renovacijo in restavracijo oltarjev, dela za obhajilno mizo in kot glavno poslikanje celotne cerkve. Za slike so prišle v poštev razmerna razsežne ploskve v stenah ladje, cel strop, stene prezbiterija in gornji del slavoloka. Cerkev je enoladijska stavba s pretežno banjastim profilom in ima na temenu zelo rahlo obokane križne ploskve, sicer pa je prav običajen primer moderne podeželske podružnice. Cerkev in župnijo upravlja župnik g. Pavao Jesih, ki je naročilo dal M. Malešu, in naj ime tega zglednega pastirja, ki je mimogrede povedano tudi v vprašanjih slovenske kulture madvse orijentiran, ne ostane zamolčano, kadar se govori o slikah v Cirkveni. Lani, dne 1. in 2. oktobra, sem si v družbi M. M. ogledal njegovo delo, katerega sem sicer že poznal iz skic.

Kot prva dela je M. izvršil lansko jesen osnutke za slikana okna, ki so jih napravili v Zagrebu ter sliko na slavoloku, katera predstavlja Marijo kot Kraljico angelov. Slikani okni, ki ju je izvršil, predstavljata Mater božjo Kamenitih vrat in Majko božjo Bistričko; vsa ta dela so pri nas že objavljena. Letos pa je M. napravil ostalo. V prezbiteriju je poslikal dve prosti polji južne stene do več kot polovice višine in sicer predstavlja slika na levem polju med pilastroma Vnebovzetje Marijino (na nasprotni steni se nahaja vis-a-vis temu polju okno M. b. Bistričke), slika na desnem polju pa Oznanjenje (vis-a-vis okno M. b. Kamenitih vrat), ki ga prinašamo v reprodukciji. V ladji je poslikal M. vsega skupaj troje polj in sicer je upodobil na severni steni veliko kompozicijo »Marija pomočnica Hrvatov«, sliko, ki zavzema skoraj celo stensko višino (detajl gl. v prilogi), v sosednem desnem polju je pa upodobil v lunetni ploskvi med polkrogom svoda in pilastrskimi kapiteli Noetovo barko. Na nasprotni južni steni se nahaja v slični luneti nad kapiteli slika Marije — Morske zvezde, v sosednem desnem polju pa slikano okno s podobo Trsatske Marije.